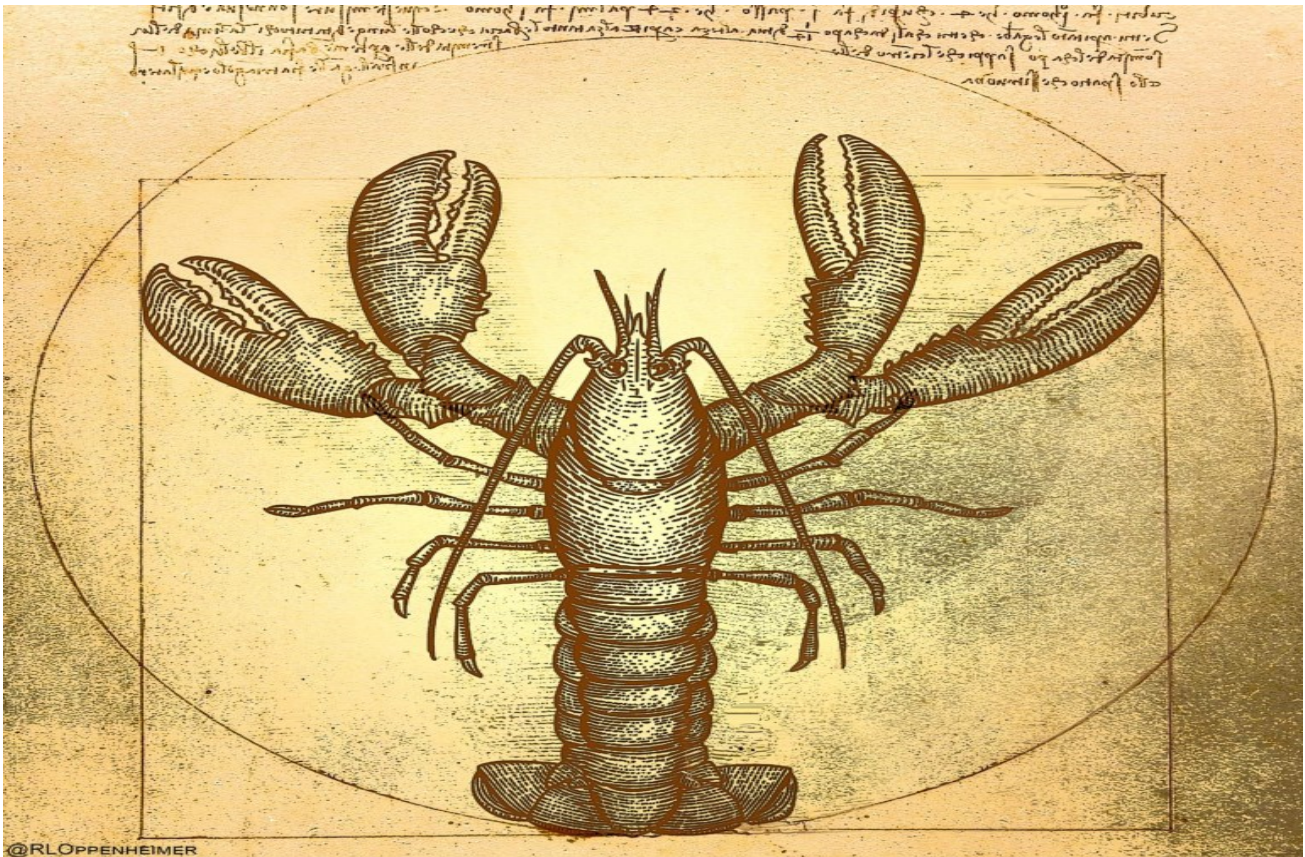


# Jordan Peterson is fout, de mens is geen kreeft

Ariane Bazan las het zelfhulpboek van Jordan Peterson met stijgende verbazing. Ze heeft niet zozeer problemen met zijn 'regels voor het leven'. Wel met de manier waarop de conservatieve goeroe de wetenschap inroept.



@RLOPPENHEIMER

<p><span class="credit">Martyn F. Overweel</span></p>

© Martyn F. Overweel



## **ARIANE BAZAN**

**Wie?** Hoogleraar klinische psychologie (ULB) en columnist van deze krant.

De Canadese psycholoog Jordan Peterson (55) geldt als de nieuwe conservatieve goeroe. Zijn filmpjes lokken miljoenen kijkers, en zijn jongste boek, onlangs verschenen in het Nederlands, staat al maanden bovenaan de bestsellerlijsten. Weg met politieke correctheid, vindt hij, weg met feminisme, marxisme, postmodernisme ... (DS 20 april) ([http://www.standaard.be/cnt/dmf20180419\\_03472650](http://www.standaard.be/cnt/dmf20180419_03472650)).

**Wat?** De bestseller '12 regels voor het leven' bevat denkfouten, kreupele vergelijkingen en totalitaire stellingen.

Peterson heeft gelijk wanneer hij het slachtofferargument hekelst. Hij veroordeelt het als levenshouding en als hoeksteen van een linkse of progressieve ideologie. Dat raakt inderdaad de kern van wat links vleugellam maakt: met zo'n slachtofferstatuut geef je het idee dat sociale bescherming verworven wordt door lijden of handicap. Als je door een slachtofferstatuut rechten ver-

werft, krijg je een aanzuigeffect en dat is per definitie geen levenskrachtige logica. Maar een biologische determinering inroepen om het menselijke gedrag te verklaren, zoals Peterson graag doet, is dat evenmin. Want 'psychofysiologische' verklaringen verschillen niet wezenlijk van de sociologische verklaringen die hij aanklaagt. Of het van ons lijf (hersenen, genen) of van de maatschappij (neoliberalisme, consumentisme, meritocratie) is, we worden tot slachtoffers gereduceerd.

Er bestaat een eenvoudig alternatief voor het organiseren van de samenleving, dat ethischer en progressiever is: sociale bescherming moet onvoorwaardelijk zijn. Een ethiek dient het samenleven te regeren, een geheel van principes, en niet het 'eigenlijke' lijden van wie geholpen of beschermd wordt. Wie bijvoorbeeld een misdaad onderging, krijgt erkenning, onafhankelijk van hoezeer dat geweld schade heeft berokkend.

## **Wolvenroedel**

In die zin is het onderzoek over kindermisbruik van Bruce Rind en collega's, dat Peterson zijdelings citeert, controversieel. Rind maakte een meta-analyse die toont dat er geen correlatie is tussen kindermisbruik en trauma in volwassenheid. Plots is de gehekeldde vraag van de toestand van het slachtoffer wel pertinent, ook al is het in een omgekeerde vorm: niet als wat recht geeft op erkenning, maar wel als wat bewijslast moet geven voor berokkende scha-

De vraag of je bij misbruik of verkrachting misschien ook wat plezier hebt beleefd, is pervers

de. Zie bijvoorbeeld wat in Spanje is gebeurd, waar een ‘wolveroedel’ werd vrijgesproken van verkrachting omdat het achttienjarige slachtoffer zich ‘passief of neutraal’ had gedragen (*DS Online 27 april*) ([http://www.standaard.be/cnt/dmf20180427\\_03486039](http://www.standaard.be/cnt/dmf20180427_03486039)).

Een ethiek van onvoorwaardelijkheid maakt het mogelijk om los te komen van beide morbide facetten. Wie geweld onderging, moet niet kunnen aantonen of het pijn deed. Gewoon al de vraag of je als volwassene nu wel of niet getraumatiseerd bent, of je bij misbruik of verkrachting misschien toch ook wel wat plezier hebt beleefd, komt me hier over als pervers. Het is *adding insult to injury*.

## Meesterdiscours

Het dient gezegd: in al die verhitte ethische debatten behoudt Peterson zijn vermogen om helder te denken en gevat te reageren, en zijn replieken zijn vaak erg pertinent. Toch is *12 regels voor het leven* ontstellend. Niet zozeer de regels op zich, die je kunt samenvatten als ‘hou op met je gedoe en gedraag je’ – of in een populaire variant ‘*get a life*’. Deze regels vormen een tijdloos pedagogisch discours van een opvoeder – een meester – zoals de geschiedenis er met de regelmaat van de klok eentje produceert.

Wanneer het over dominantie gaat, verliest hij elke zin voor nuance. Zo zouden vrouwen die hun man domineren een ongelukkig huwelijk hebben

Ik treed Peterson bij als hij zegt dat veel mensen, kinderen en jongeren in het bijzonder, houvast vinden in zo’n retoriek. Wanneer ouders ervoor terugdeinzen, bijvoorbeeld uit angst om sympathie te verliezen, dan zullen kinderen inderdaad zo’n meesterdiscours actief elders zoeken – bij een scoutsleider, een rapper, een religieuze autoriteit of

een bendeleider. In dat licht is Peterson nog de slechtste niet. Maar zoals het een meester betaamt, had hij beter zijn regels geformuleerd en voor de rest gezwegen. De tien geboden komen ook zonder wetenschappelijke rechtvaardiging. Of ten

hoogste met hier en daar een fabeltje of een sobere anekdote. Het is wanneer Peterson de wetenschap inroept dat hij zich in de nesten werkt.

De man laat in zijn kaarten kijken, en het spektakel is niet steeds fraai. Hij steekt van wal met een paar kreupele vergelijkingen. Zo is orde bij Peterson zowel het mannelijke als het leven, en chaos zowel het vrouwelijke als de dood. Basisonderwijs in de biologie leert dat alleen dode systemen tot harmonie en evenwicht kunnen komen, en dat het onevenwicht en spanning zijn die het leven mogelijk maken. En voor de anekdote: het is de plaats waar de spermacel in de perfect symmetrische eicel binnendringt die de polarisering bepaalt waaruit nieuw leven zal ontstaan. Ik zou zeggen: *eat that*, mijn beste Jordan!

## **Serotonine**

En wat met Petersons vergelijking tussen kreeft en mens? Kreeften reichten de rug om te domineren, wat hen allerlei voordelen oplevert: grote hersenen, territorium, wijfjes. Het serotoninesysteem dat dat gedrag reguleert, bleef al 350 miljoen jaren onveranderd. En dus ook voor de mens geldt: wie wil dat alle goeds hem toevallt, loopt rechtop, schouders naar achteren!

Kreeften zijn ongewervelden. Gewervelden, dus ook de mens, hebben een dubbel lichaamsplan: boven op het lichaam van de ongewervelden (een zak met het ademhalingssysteem, de spijsvertering, de bloedcirculatie ...) komt een buitenste lichaam met een skelet en skeletspieren. De twee lichamen zijn als Russische poppen op elkaar gestapeld waarbij het binnenste lichaam de behoeften dicteert, terwijl het buitenste die in de buitenwereld moet halen.

We denken dat ademen een naadloos instinctief proces is. Toch zal een zoogdier dat bij de geboorte voor het eerst naar lucht moet happen, even zoeken naar de juiste beweging van de borstkas. Bij een succesvolle ademhaling stroomt lucht naar binnen en dit evenement wordt biologisch gemarkeerd – wellicht met een dopaminepiek, die de beweging in het verhaal van het organisme inschrijft.

Zo gaat dat voor alle behoeftes: de biologie registreert de geschiedenis van de bijzondere handelingen. Mensenkinderen worden hulpeloos geboren, en zij moeten voor hun behoeftebevrediging vooral succesvol hulp kunnen inschakelen. Wanneer een kind bij zijn ouder(s) het meest succes boekt door zich kalm te houden, dan wel strijdlustig of dominant, dan kan het als volwassene dat gedrag herhalen, en moeite hebben om zich assertief op te stellen – ook al heeft het hetzelfde serotoninesysteem als een kreeft. Mensen zijn geen kreeften: wat zij als goed ervaren, wordt ook door hun geschiedenis bepaald.

## **Rotte-appeltheorie**

Behalve zulke denkfouten biedt *12 regels voor het leven* ook totalitaire stellingen. Een kind dat zijn moeder slaat, wil domineren, aldus Peterson. Hij schrijft niet ‘soms domineren’, ook niet ‘veelal domineren’. En hij voegt er zelfs aan toe dat ruimte laten voor een andere piste (het kind wil bijvoorbeeld ongenoege uiteten, of zelfs strengheid aan de moeder ontlokken) ‘onaanvaardbaar naïef’ is. Volgens Peterson zullen vrouwen die hun man domineren een ongelukkig huwelijk hebben. Dat sommige vrouwen – en hun partners – zich dat een leven lang laten welgevallen, is voor hem ondenkbaar. Vooral wanneer het over dominantie gaat, lijkt hij elke zin voor nuance te verliezen.

Zo ook kan Peterson abrupt overschakelen op passages die de rauwe, meedogenloze bijklank hebben van de zwartste episodes uit de geschiedenis. Hij verdedigt zonder verpinken de rotte-appeltheorie: ‘Wanneer goedwillende consulenten een jeugdige crimineel tussen comparatief beschaafde leeftijdsgenoten plaatsen, breidt de criminaliteit zich uit, niet de stabiliteit. Omlaag is een stuk gemakkelijker dan omhoog.’ Met zulke ideeën is een wij-zijdeling snel gemaakt, het zwarte schaap snel aangeduid.

Of het idee dat wat als geordend en harmonieus verschijnt, dat ook feitelijk is: ‘Orde is stam, religie, haard, huis en land. Het is de warme geborgen huiskamer waar de haard brandt en de kinderen spelen. Het is de vlag van de natie. (...) In het domein van de orde gedragen de dingen zich zoals God het wilde.’

We kunnen niet veronderstellen dat Peterson zelf ook niet weet dat door de geschiedenis heen despoten, klein en groot, in vreedevolle orde en harmonie bij het haardvuur gezeten, tegelijk ook verantwoordelijk konden zijn voor de gruwelijkste slachtpartijen. Vanwaar dan die dodelijk ernstige stem die af en toe ijzingwekkend door het boek blaast? Moeten we begrijpen dat niemand ongestraft (groot) succes boekt met een meesterbeurt zonder zich in een meesterwaan te verslikken? Of dat wie door kwesties van dominantie gefascineerd (geobsedeerd?) lijkt, eigenlijk ook een fascinatie voor de despoot in zichzelf verraadt? Laten we het bij de vraagvorm houden en de auteur gunnen wat hij anderen vaak niet gunt: oprechte verbazing.

## LEES MEER



20/04/2018 | Dit is de daddy van nieuw-rechts

([http://www.standaard.be/cnt/dmf20180419\\_03472650](http://www.standaard.be/cnt/dmf20180419_03472650))



20/04/2018 | Recht de schouders en elf andere leefregels

([http://www.standaard.be/cnt/dmf20180419\\_03471858](http://www.standaard.be/cnt/dmf20180419_03471858))



16/04/2018 | Mannen en hun problemen

([http://www.standaard.be/cnt/dmf20180415\\_03464479](http://www.standaard.be/cnt/dmf20180415_03464479))

DOWNLOAD  
DE APP



en  
lees

<http://www>



de  
volledige  
krant

